

تحلیل روند تحولات شاخصین کشور طی سالهای ۷۵-۱۳۳۵

در بخشهای عمده اقتصادی با تأکید بر بخش کشاورزی و زیربخشهای آن

● دفتر مطالعات جامع و نظارت

● معاونت طرح و برنامه ریزی

۱۳۶۵.۷۵) نرخ رشد جمعیت باسواد ۵/۶۹ درصد بوده که نسبت به دوره ۱۳۳۵.۷۵ کاهش یافته است. ملاحظه رشد باسوادان نشان می‌دهد که در دهه اخیر نرخ بی‌سوادی بیشتر کاهش یافته و به ۳/۰۵ درصد رسیده است. بنابراین سیاستهای کاهش بی‌سوادی از موفقیت نسبی بالایی برخوردار بوده است. توجه به نرخ باسوادی که از نسبت جمعیت باسواد به کل جمعیت ۶ سال به بالا بدست می‌آید، نیز می‌تواند در این خصوص بیانگر وضعیت باسوادی در کشور باشد، بر این مبنا نرخهای بدست آمده نشان می‌دهد که نسبت جمعیت باسواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا طی مقاطع مورد بررسی روندی صعودی داشته و از ۱۴/۹۵ درصد در سال ۱۳۳۵، با نرخ رشد متوسط سالیانه ۴/۲۷ درصد به ۷۹/۵۱ درصد در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است. این نرخ در دهه ۱۳۶۵.۷۵ معادل ۲/۵۶ درصد بوده که کمتر از دوره ۱۳۳۵.۷۵ می‌باشد. لازم به توضیح است که در سال ۱۳۳۵ وضعیت جمعیت باسواد ۱۰ سال به بالا آمارگیری شده، لذا ممکن است در این سال نرخ باسوادی چنانچه تعداد جمعیت باسواد از ۶ سال به بالا در نظر گرفته شود افزایش

۱- بررسی روند تحولات سطح سواد جمعیت کشور
روند تحولات مربوط به وضعیت سواد جمعیت کشور در جدولهای شماره (۱)، (۲)، (۳) و (۴) نشان داده شده است. بدین گونه که جمعیت باسواد کشور با رشد متوسط سالیانه ۸ درصد از ۱۹۱۰۶۳۰ نفر در سال ۱۳۳۵ با روندی صعودی به ۴۱۵۸۲۱۷۷ نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است. طی این مدت جمعیت باسواد کشور بیش از ۲۱/۷ برابر شده است. اما باید توجه داشت که با وجود رشد بالای باسوادان، هنوز کشور از مسئله بی‌سوادی بخشی از جمعیت رنج می‌برد. زیرا، با این حال که جمعیت بی‌سواد به طور متوسط در هر سال از رشد منفی برابر با ۰/۰۳- درصد (طی دوره ۱۳۳۵.۷۵) برخوردار بوده، اما در سال ۱۳۷۵ بیش از ۱۰ میلیون نفر بی‌سواد در کشور وجود داشته است. روند بی‌سوادی در کشور بدین گونه بوده که از ۱۰۸۲۵۱۷۲ نفر در سال ۱۳۳۵ با روند افزایشی تا سال ۱۳۶۵ به ۱۴۶۰۷۶۶۸ نفر رسیده و سپس با روندی کاهشی به ۱۰۷۱۲۷۰۲ نفر در سال ۱۳۷۵ کاهش یافته است. از سوی دیگر، در دهه

۲-۳- بررسی روند تحولات سطح سواد جمعیت کشور طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

یکی از عوامل مهم اجتماعی و فرهنگی که نه تنها بر متغیرهای جمعیتی تأثیر داشته، بلکه خود بسیاری از عوامل اجتماعی و فرهنگی و حتی اقتصادی جامعه را متاثر می‌سازد، سطح سواد و گسترش تعلیم و تربیت میان افراد جامعه می‌باشد. بررسیهای به عمل آمده در کشورهای جهان نشان می‌دهد خانواده‌هایی که دارای سطح سواد بالاتری هستند تعداد فرزندان کمتری دارند. در این زمینه ارتقاء سطح سواد زنان دارای نقش مهمتری می‌باشد. از این رو بسیاری از طرفداران سیاستهای کنترل جمعیت معتقدند که بالا رفتن سطح سواد و آگاهی زنان در عین حال که امکان اشتغال آنان را فراهم می‌آورد، از عوامل مساعد در زمینه کاهش تعداد فرزندان نیز محسوب می‌شود. با توجه به اهمیت سطح سواد افراد در یک جامعه، در این بخش هدف آن است که ابتدا روند تحولات سطح سواد جمعیت کشور را مطالعه نموده و سپس این روند در جامعه شهری و روستایی نیز بررسی گردد.

یابد. همین مشکل در سال ۱۳۴۵ نیز وجود دارد به طوری که در این سال جمعیت هفت سال به بالا در آمارگیری از لحاظ وضعیت سواد در نظر گرفته شده است. از سوی دیگر نرخ بی سوادی که از نسبت جمعیت بی سواد به کل جمعیت ۶ سال به بالا بدست می آید، طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ دائماً روند نزولی داشته و از ۸۴/۶۸ درصد با نرخ رشد ۳/۴۹ درصد در هر سال کاهش یافته است. این نرخ در دهه ۱۳۶۵-۷۵ معادل ۶/۹۳ درصد محاسبه شده که بیانگر شتاب بیشتر در کاهش بی سوادی نسبت به دوره ۱۳۳۵-۷۵ می باشد. البته در این مورد نیز همان نکته مذکور در مورد نرخ باسوادی وجود دارد، زیرا در نسبتهای بدست آمده طی سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵ به ترتیب جمعیت ۶ تا ۹ ساله باسواد، به علت اینکه در آمارگیری در نظر گرفته نشده اند، بی سواد محسوب شده و در نتیجه نرخ بی سواد در این دو مقطع باید کمتر از ارقام بدست آمده باشد.

در مباحث قبل جمعیت کشور به لحاظ باسوادی و بی سوادی مورد بررسی قرار گرفت. در این قسمت به بررسی وضعیت جمعیت باسواد کشور از لحاظ سطح سواد طی مقاطع مذکور

می پردازیم. دلیل این بررسی نیز آن است که سطح سواد تأثیرات متنابهی را بر متغیرهای جمعیتی و اشتغال و سایر متغیرهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خواهد گذاشت. همچنین سطح سواد در خصوص تقاضا برای اشتغال، در مشاغل با تخصصهای بالا به عنوان یک علامتگر عمل خواهد نمود.

روند تغییرات جمعیت در مقاطع مختلف تحصیلی در جدولهای شماره (۵)، (۶) و (۷) نشان داده شده است. جمعیت با تحصیلات ابتدایی طی دوره ۴۰ ساله (۱۳۳۵-۷۵) با ۷/۰۵ درصد رشد، به طور متوسط در هر سال، از ۱۱۰۴۰۱۱ نفر در ابتدای دوره به ۱۶۸۵۸۹۰۲ نفر در انتهای دوره رسیده است. لذا طی این دوره جمعیت در مقطع تحصیلی ابتدایی حدود ۱۵/۳ برابر شده است. رشد جمعیت دارای تحصیلات ابتدایی در دوره ۱۳۶۵-۷۵ نسبت به دوره (۱۳۳۵-۷۵) کاهش یافته و به ۳/۴ درصد رسیده است. کاهش نرخ رشد افراد دارای تحصیلات ابتدایی طی دهه اخیر احتمالاً ناشی از آن است که در دوره های قبل از آن به علت نرخ بالای

بی سوادی افزایش جمعیت باسواد غالباً در مقطع می باشد. این مقطع تحصیلی در تقسیمات مقاطع تحصیلی تا سرشماری سال ۱۳۵۵ وجود نداشته، لذا براساس اولین سرشماری افراد در این مقطع تحصیلی در سال ۱۳۵۵ برابر با ۱۵۴۷۲۳۷ نفر بوده اند که در سال ۱۳۷۵ به ۱۰۳۳۹۲۰۸ نفر رسیده و طی این مدت در حدود ۶/۷ برابر گردیده اند. همچنین در دهه ۱۳۶۵-۷۵ نرخ رشد جمعیت با تحصیلات راهنمایی معادل ۸/۸ درصد بوده است.

تغییرات مربوط به جمعیت با تحصیلات متوسطه بدین صورت انجام شده است که طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ نرخ رشد متوسط سالیانه معادل ۸/۲۷ درصد بوده، که این رقم در دوره ۱۳۶۵-۷۵ به ۶/۷۵ درصد کاهش یافته است. لذا جمعیت با تحصیلات متوسطه از ۳۶۳۷۲۶ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۸۷۲۹۸۹۰ نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده که گویای ۲۴ برابر شدن افراد با تحصیلات متوسطه طی این مدت می باشد. کاهش نرخ رشد افراد با تحصیلات متوسطه در دهه ۱۳۶۵-۷۵ می تواند ناشی از آن باشد که چون در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵ مقطع

جدول (۱): روند تحولات وضعیت سواد جمعیت بالای ۶ سال کشور طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵

واحد: نفر

ردیف	سال	۱۳۳۵ (۳)	۱۳۴۵ (۴)	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
۱	وضعیت سواد					
۱	جمعیت باسواد (۱)	۱۹۱۰۶۳۰	۸۸۰۱۰۷۰	۱۲۸۷۷۰۷۵	۲۳۹۱۳۱۹۵	۴۱۵۸۲۲۷۷
۲	جمعیت بی سواد (۲)	۱۰۸۲۵۱۷۲	۱۳۱۲۸۲۲۸	۱۴۲۳۵۷۶۹	۱۴۶۰۷۶۶۸	۱۰۷۱۲۷۰۲
۳	جمعیت وضعیت سواد اظهار نشده	۴۸۲۲۹	۱۷۲۵۴۲	-	۱۸۸۰۱۶	-

۱- باسواد به فردی می گویند که هم می تواند بخواند و هم می تواند بنویسد.

۲- بی سواد به فردی می گویند که نمی تواند بنویسد.

۳- در سرشماری سال ۱۳۳۵ وضعیت سواد جمعیت ده سال به بالا آمارگیری شده و همچنین فقط جمعیت دارای مدرک تحصیلی در نظر گرفته شده است.

۴- در سرشماری سال ۱۳۴۵ وضعیت سواد جمعیت هفت سال به بالا آمارگیری شده است.

جدول (۲): نرخ رشد متوسط سالیانه جمعیت بالای ۶ سال به تفکیک وضعیت سواد

واحد: درصد

ردیف	وضعیت سواد	سال	۱۳۳۵-۷۵	۱۳۶۵-۷۵
۱	رشد متوسط سالیانه جمعیت باسواد	۸	۵/۶۹	
۱	رشد متوسط سالیانه جمعیت بی سواد	۰/۰۳	۰/۰۵	

تحصیلی راهنمایی وجود نداشته، افراد پس از طی دوره ابتدایی وارد دوره متوسطه می شده اند و تعداد افرادی که در این مقطع (متوسطه) قرار می گرفته اند بطور نسبی بالاتر بوده است. این مقطع تحصیلی از لحاظ آغاز پرورش افراد برای ورود به مشاغل تخصصی، فنی یا اداری و ... دارای اهمیت بسزایی می باشد.

دوره تحصیلی پیش دانشگاهی نیز با توجه به نظام جدید آموزش و پرورش ایجاد شده است. تعداد افراد با تحصیلات پیش دانشگاهی در سال ۱۳۷۵ معادل ۱۱۵۵۸۴ نفر گزارش شده است. از مجموع افراد دارای تحصیلات پیش دانشگاهی، راهنمایی و متوسطه نتایج حاصل می شود که برای مقایسه کمی تحصیلات افراد در مقاطع زمانی مورد بررسی مناسب می باشد. بدین ترتیب که جمعیت افراد در این سه مقطع (که تقریباً مقطع متوسطه سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵ محسوب می شوند) از ۳۶۳۷۲۶ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۱۹۱۸۴۶۸۲ نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته که رشدی معادل ۱۰/۴۲ درصد را نشان می دهد. این نرخ رشد در دوره ۱۳۶۵-۷۵ معادل ۷/۸۶ درصد می باشد. از سوی دیگر نسبت جمعیت این سه مقطع از کل جمعیت باسواد از ۱۹/۰۴ درصد به ۴۶/۱۴ درصد طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ افزایش یافته و بیشترین سهم را بخود اختصاص داده است. جمعیت افراد با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی، سوادآموزی و جمعیت محصل خارج از کشور فقط در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ سرشماری

شده اند. بدین ترتیب در دوره ۱۳۶۵-۷۵ رشد متوسط سالیانه جمعیت با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی معادل ۱/۸۹ درصد بوده و از ۲۸۳ ۷۵ نفر به ۹۰۸۱۷ نفر رسیده است. جمعیت با تحصیلات سوادآموزی نیز با ۱۳/۷ درصد رشد متوسط سالیانه از ۶۰۲۱۵۱ نفر به ۱۷۳۷۹۹ نفر افزایش یافته، که البته دلیل این رشد بالا، فعالیتهای بیشتر در امر مبارزه با بی سواد و همچنین بی سواد و شمار زیادی از جمعیت کشور در دوره های قبل از آن می باشد. به همین سبب سهم افراد با تحصیلات سوادآموزی حدود ۵/۲۳ درصد کل باسوادان بوده است. جمعیت محصل خارج از کشور در این دهه با رشد منفی روبرو بوده و از ۳۳۷۶۲ نفر با نرخ رشد ۱۲/۶۵ - درصد به ۸۷۲۷ نفر تقلیل یافته است. تعداد افراد با تحصیلات غیر رسمی در سال ۱۳۳۵ معادل ۴۰۵۵۱۰ نفر بوده که در مقایسه با کل جمعیت باسواد در این سال نسبتی بیش از ۲۱/۲ درصد را به خود اختصاص داده اند و در سال ۱۳۷۵ با وجود اینکه تعداد این افراد به ۵۴۷۸۸۲ نفر ارتقاء یافته، اما نسبت مذکور به

کمتر از ۱/۳ درصد تنزل کرده است. این امر ناشی از کلاسیک شدن تحصیلات در کشور می باشد، که به دنبال آن از سال ۱۳۵۵ تعداد افراد با تحصیلات غیررسمی کاهش یافته اند. نرخ رشد متوسط سالانه افراد با تحصیلات غیر رسمی در دوره ۱۳۳۵-۷۵ معادل ۰/۷۶ درصد بوده است. اما همان طور که گفته شد، از سال ۱۳۵۵ به این طرف رو به کاهش نهاده و در نهایت طی دوره ۱۳۶۵-۷۵ این نرخ به ۱/۹۹ درصد رسیده است.

تحصیلات عالی که در واقع یکی از بااهمیت ترین مقاطع تحصیلی افراد بشمار می رود. تحصیلات عالی طی ۴۰ سال اخیر در کشور طی دوره های مورد بررسی، به طور متوسط از افزایش کمی معادل ۱۱/۴۳ درصد در هر سال برخوردار بوده و جمعیت با تحصیلات عالی در این مدت در حدود ۷۶ برابر شده، بطوریکه از رقم ناچیز ۳۲۴۷۱ نفر به ۲۴۶۷۷۶ نفر طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ ارتقاء یافته است. همچنین نسبت جمعیت با تحصیلات عالی از کل جمعیت باسواد طی این دوره از ۱/۷ درصد در ابتدای دوره به ۵/۹ درصد در انتهای دوره رسیده است. بدین

جدول (۳): نسبت باسوادی و بی سواد در جمعیت بالای ۶ سال کشور طی سالهای

(۱۳۷۵-۷۵)

ردیف	شرح	سال	* ۱۳۳۵	* ۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت باسواد از کل جمعیت بالای ۶ سال (نرخ باسوادی)	سال	۱۴/۹۵	۲۹/۸	۴۷/۴۹	۶۱/۷۸	۷۹/۵۱
۲	نسبت جمعیت بی سواد از کل جمعیت بالای ۶ سال (نرخ بی سواد)	سال	۸۴/۶۸	۵۹/۴۲	۵۲/۵۱	۳۷/۷۴	۲۰/۴۹
۳	نسبت جمعیت وضعیت اظهار نشده از کل جمعیت بالای ۶ سال	سال	۰/۳۸	۰/۷۸	-	۰/۴۹	-

* - نسبتهای محاسباتی در این سالها با توجه به توضیحات (۳) و (۴) جدول شماره (۱) محاسبه شده اند.

جدول (۴): نرخ رشد متوسط سالیانه نسبت باسوادی و بی سواد جمعیت بالای ۶ سال

واحد: درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵-۷۵	۱۳۶۵-۷۵
۱	رشد متوسط سالیانه نسبت باسوادی	سال	۴/۲۷	۲/۵۶
۱	رشد متوسط سالیانه نسبت بی سواد	سال	۰/۳/۴۹	۰/۶/۹۳

جهت گسترش افراد با تحصیلات عالی به لحاظ کمی در این مقطع مطلوب به نظر می رسد و نباید رشد کیفی در این مقطع را نیز از نظر دور داشت. این نرخ رشد در دوره ۱۳۶۵-۷۵ معادل ۱۲/۳۶ درصد بوده که نشان می دهد در دهه اخیر رشد بیشتری در گسترش افراد فوق، نسبت به کل دوره (۱۳۳۵-۷۵) وجود داشته است.

۲- بررسی روند تحولات سطح سواد جمعیت شهری کشور

وضعیت باسواد ساکنین شهری کشور در جدول شماره (۸) و نرخ رشد آنها در جدول شماره (۹) مشخص شده است. براساس ارقام مندرج در این جدولها، جمعیت باسواد شهری طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵ با ۷/۷۷ درصد رشد کمی از حدود ۱/۴ میلیون نفر در ابتدای دوره به بیش از ۲۷/۸ میلیون نفر در انتهای دوره افزایش یافته است. نرخ رشد مذکور در دهه ۱۳۶۵-۷۵ معادل ۶/۰۳ درصد بوده که کمتر از رقم متناظر در دوره ۱۳۳۵-۷۵ می باشد، لذا این نتیجه حاصل می شود که از شتاب رشد جمعیت باسواد طی دهه اخیر نسبت به کل دوره (۱۳۳۵-۷۵) کاسته شده است. از سوی دیگر سهم جمعیت باسواد شهری از کل جمعیت ۶ سال به بالای شهری در سال ۱۳۳۵ معادل ۳۳/۳۵ درصد بوده که این نسبت با روندی صعودی به ۸۵/۷۱ درصد در سال ۱۳۷۵ ارتقاء یافته است. در سال ۱۳۶۵ سهم مذکور برابر با ۷۳/۱۱ درصد بوده که بدین ترتیب ملاحظه می شود از نرخ رشد این نسبت طی دوره ۱۳۶۵-۷۵ به میزان ۱/۶ درصد در مقایسه با کل دوره (۱۳۳۵-۷۵) به میزان ۲/۳۹ درصد کاسته شده

است. مقایسه میان این دو نرخ نشاندهنده کاهش شتاب اولیه در افزایش مهم جمعیت باسواد کشور می باشد.

بررسی وضعیت بی سواد ساکنین شهری براساس جدول شماره (۱۰) که تغییرات کمی را نشان داده و جدول شماره (۱۱) که تغییرات مربوط به نرخ رشد را نمایش می دهد، انجام می شود. جمعیت بی سواد شهری در سال ۱۳۳۵ حدود ۲/۷۸ میلیون نفر بوده که سهمی بیش از ۶۶ درصد کل جمعیت بالای ۶ سال را بخود اختصاص داده است، اما در دوره های بعدی از این سهم کاسته شده و با نرخ رشد منفی ۳/۷۶ درصد بطور متوسط در هر سال، به حدود ۱۴/۳ درصد در سال ۱۳۷۵ تقلیل یافته است. در این راستا، جمعیت بی سواد به لحاظ کمی با نرخ رشدی معادل ۱/۳ درصد طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ افزایش یافته و از حدود ۲/۷۸ میلیون نفر در ابتدای دوره به بیش از ۴/۶۴ میلیون نفر در انتهای دوره رسیده است. تغییرات مربوط به جمعیت بی سواد طی دهه ۱۳۶۵-۷۵ بدین صورت بوده که طی آن جمعیت بی سواد برابر ۱/۸۴ درصد در هر سال رشد نموده و بدین ترتیب از نظر کمی از تعداد جمعیت بی سواد کاسته شده است. در حالی که بر

تعداد بی سوادان شهری تا سال ۱۳۶۵ همواره افزوده می شده است تا در این سال به حداکثر خود طی مقاطع مورد بررسی می رسد، اما طی دهه اخیر افراد فوق رو به کاهش نهاده و با ۱/۸۴ درصد رشد منفی سالیانه موجب کاهش سهم جمعیت بی سواد شهری طی این دهه از ۲۶/۳۶ درصد در سال ۱۳۶۵ به ۱۴/۲۹ درصد در سال ۱۳۷۵ شده است.

روند تغییرات جمعیت باسواد شهری در مقاطع تحصیلی مختلف موضوع مورد بررسی در این قسمت می باشد. تغییرات انجام گرفته مقطع ابتدایی در جدولهای شماره (۱۲) و (۱۳) قابل مشاهده است. بدین صورت که جمعیت با تحصیلات ابتدایی ساکن در نقاط شهری از حدود ۸۰۷ هزار نفر در سال ۱۳۳۵ با نرخ رشد متوسط سالیانه ۶/۴ درصد به بیش از ۹/۶۵ میلیون نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده و طی این مدت در حدود ۱۴ برابر شده است. در اینجا ملاحظه می شود که نرخ مذکور از نرخ متناظر خود در کل کشور کمتر است. به علاوه در حالی که نسبت جمعیت با تحصیلات ابتدایی به کل جمعیت باسواد ساکن در نقاط شهری در سال ۱۳۳۵ اندکی بیشتر از کل کشور می باشد، در سال ۱۳۷۵ این نسبت کمتر از

جدول (۵): روند تحولات جمعیت باسواد ۶ سال به بالای کشور به تفکیک مقطع تحصیلی طی سالهای

(۱۳۳۵-۷۵)

واحد: نفر

ردیف	مقطع تحصیلی	سال	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵ ^(۱)	۱۳۶۵	۱۳۷۵
۱	جمعیت با تحصیلات ابتدایی		۱۱۹۴۰۱۱	۶۲۲۸۸۹۲	۷۶۰۰۲۹۲	۱۱۰۶۸۳۳۲	۱۶۵۸۵۹۰۱
۲	جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه، پیش دانشگاهی		۲۶۳۷۲۶	۱۵۲۶۶۹۷	۲۰۲۱۶۳۴	۹۰۰۵۳۶۰	۱۹۱۸۲۶۸۲
۳	جمعیت با تحصیلات راهنمایی		-	-	۱۵۷۷۲۲۷	۲۲۶۶۸۳۷	۱۰۳۳۹۲۰۸
۴	جمعیت با تحصیلات متوسطه		۲۶۳۷۲۶	۱۵۲۶۶۹۷	۲۲۸۳۳۱۷	۲۰۸۶۲۲۳	۸۷۲۵۸۱
۵	جمعیت با تحصیلات پیش دانشگاهی		-	-	-	-	۱۱۵۵۸۲
۶	جمعیت با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی		-	-	-	-	۹۰۸۱۷
۷	جمعیت با تحصیلات سواد آموزی		-	-	-	-	۲۱۷۳۷۹۹
۸	جمعیت با تحصیلات غیر رسمی		۴۰۵۵۱۰	۵۹۱۶۱۰	۶۸۲۸۲۲	۶۶۹۷۰۵	۵۲۷۸۸۲
۹	جمعیت محصل خارج از کشور		-	-	-	-	۸۷۲۷
۱۰	جمعیت با تحصیلات عالی		۲۴۴۷۱	۱۲۳۵۸۰	۲۳۳۳۲	۷۶۹۷۸۲	۲۲۶۳۷۷
۱۱	جمعیت با تحصیلات نامشخص و اظهار نشده		-	۱۱۰۲۸۹	۹۲۹۵۳	۶۸۸۸۰۷	۲۲۶۶۹۱

۱- در سرشماری سال ۱۳۵۵ در مقطع متوسطه افراد در حال تحصیل با مدرک فنی و حرفه ای نیز آورده شده است.

کل کشور و همچنین ساکنان روستایی شده و از ۵۷/۸۳ درصد به ۳۴/۶۶ درصد کاهش یافته است. از سوی دیگر ملاحظه می‌گردد که در سال ۱۳۳۵ جمعیت با تحصیلات ابتدایی در جامعه شهری ۷۳/۱۳ درصد از کل جمعیت با تحصیلات ابتدایی کشور را بخود اختصاص داده است، اما این نسبت در سال ۱۳۷۵ به ۵۷/۲۶ درصد تنزل یافته و از این رو باید طی این مدت بر میزان نسبت مذکور در جامعه روستایی به شدت افزوده شده باشد.

مقاطع مورد بررسی دیگر در این مرحله، مقاطع راهنمایی، متوسطه و پیش‌دانشگاهی می‌باشد. آمار مربوط به مقطع راهنمایی نشان می‌دهد که در سرشماری سال ۱۳۵۵ تعداد جمعیت با تحصیلات راهنمایی شهری بیش از ۱/۱۸ میلیون نفر بوده که در سال ۱۳۶۵ به حدود

۳ میلیون نفر رسیده است. سپس با نرخ رشد متوسط سالیانه ۸/۸۹ درصد به بیش از ۷/۰۴ میلیون نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته و بدین ترتیب جمعیت با تحصیلات راهنمایی طی ۴۰ سال گذشته در حدود ۶ برابر شده است.

روند تغییرات جمعیت با تحصیلات متوسطه در جامعه شهری نشان می‌دهد که این مقطع تحصیلی با نرخ رشد متوسط سالیانه ۷/۹۹ درصد طی دوره ۱۳۳۵.۷۵ روبرو بوده و از حدود ۳۲۹ هزار نفر در ابتدای دوره به بیش از ۷/۱ میلیون نفر در انتهای دوره رسیده است. لذا جمعیت با تحصیلات متوسطه طی دوره ۱۳۳۵.۷۵ بیش از ۲۱/۶ برابر شده است. این نرخ رشد نیز کمتر از نرخ رشد متناظر در کل کشور می‌باشد. در نتیجه باید شتاب رشد جمعیت با تحصیلات متوسطه طی این مدت در جامعه روستایی بیشتر باشد. از سوی

جدول (۶): نرخ رشد متوسطه سالیانه جمعیت باسواد ۶ سال به بالا کشور به تفکیک مقطع تحصیلی

واحد: درصد

ردیف	مقطع تحصیلی	سال	۱۳۳۵.۷۵	۱۳۶۵.۷۵
۱	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات ابتدایی	۴/۹	۷/۶۵	
۲	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه، پیش‌دانشگاهی	۹/۸۶	۱۰/۴۲	
۲.۱	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات راهنمایی	۸/۸	-	
۲.۲	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات متوسطه	۶/۷۱	۸/۲۷	
۳	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی	۱/۸۸	-	
۴	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات سواد آموزی	۱۳/۷	-	
۵	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات غیر رسمی	۰/۹۹	۰/۷۶	
۶	نرخ رشد جمعیت محصل خارج از کشور	۰/۱۲/۶۵	-	
۷	نرخ رشد جمعیت با تحصیلات عالی	۱۲/۳۶	۱۱/۴۳	

جدول (۷): نسبت جمعیت باسواد ۶ سال به بالا در مقاطع تحصیلی منتخب از کل جمعیت باسواد

واحد: درصد

۶ سال به بالا

ردیف	مقطع تحصیلی	سال	۱۳۳۵	۱۳۶۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات ابتدایی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا	۴۰/۴۵	۵۷/۷۸	
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه، پیش‌دانشگاهی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا	۲۶/۱۴	۱۹/۰۴	
۲.۱	نسبت جمعیت با تحصیلات متوسطه از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا	۲۰/۹۹	۱۹/۰۴	
۲.۲	نسبت جمعیت با تحصیلات سواد آموزی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا	۵/۲۳	-	
۴	نسبت جمعیت با تحصیلات غیر رسمی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا	۱/۳	۲۱/۲	
۵	نسبت جمعیت با تحصیلات عالی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا	۵/۹	۱/۷	

دیگر در دهه ۱۳۶۵.۷۵ جمعیت در این مقطع تحصیلی از نرخ رشد متوسط سالیانه ۶/۳۳ درصد برخوردار بوده است. همچنین نسبتهای بدست آمده از جمعیت با تحصیلات متوسطه نشان می‌دهد که سهم جمعیت در این مقطع تحصیلی در جامعه شهری از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای شهری در سال ۱۳۳۵ برابر ۲۳/۵۸ درصد بوده که دومین رتبه را بعد از جمعیت با تحصیلات ابتدایی دارا می‌باشد. این سهم در سال ۱۳۷۵ به ۲۵/۶۳ درصد ارتقاء یافته است. به علاوه این دو نسبت بیشتر از نسبتهای متناظر در کل کشور می‌باشند که نشان می‌دهد با وجود آنکه نرخ رشد جمعیت این مقطع تحصیلی در جامعه شهری کمتر از کل کشور می‌باشد، اما سهم بیشتری از جمعیت باسواد جامعه شهری را در مقایسه با همین رقم در کل کشور به خود اختصاص داده است. از طرف دیگر سهم جمعیت شهری با این سطح تحصیلات از کل جمعیت با تحصیلات متوسطه از ۹۰/۵۳ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۸۱/۷۸ درصد در سال ۱۳۷۵ تنزل یافته که به رغم کاهش آن هنوز هم رقم بسیار بالایی را نشان می‌دهد. از مقاطع تحصیلی دیگری که قبل از تحصیلات عالی، اخیراً بوجود آمده است، مقطع پیش‌دانشگاهی است و تنها در سال ۱۳۷۵ سرشماری شده است. این سرشماری نشان می‌دهد که بیش از ۱۰۴ هزار نفر از ساکنان شهری در این سال دارای تحصیلات پیش‌دانشگاهی بوده‌اند. به منظور امکان مقایسه بین افراد با سطح تحصیلات زیر مقطع آموزش عالی، به جز مقطع ابتدایی، جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش‌دانشگاهی را با یکدیگر جمع می‌کنیم. از حاصل جمع افراد با تحصیلات مذکور این نتیجه حاصل می‌شود که تعداد این گونه افراد طی دوره ۱۳۳۵.۷۵ در حدود سالیانه ۹/۸۸ درصد رشد نموده است و از ۳۲۹ هزار نفر به حدود ۱/۴۳ میلیون نفر افزایش یافته است. این نرخ در دوره ۱۳۶۵.۷۵ معادل ۷/۶ درصد بوده که بدین ترتیب نرخ رشد مذکور طی سالهای قبل از این دهه بیشتر بوده است. همچنین این نرخها از نرخهای رشد محاسبه شده مربوط به کل کشور نیز بالاتر می‌باشند. از طرف

دیگر در حالی که نسبت حاصل جمع جمعیت در این مقاطع تحصیلی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالا در سال ۱۳۳۵ معادل ۲۳/۵۸ درصد بوده، در سال ۱۳۷۵ این رقم به ۵۱/۳ درصد ارتقاء یافته که در نتیجه آن مقاطع تحصیلی مذکور بیش از نیمی از جمعیت باسواد شهری را تشکیل داده‌اند. به علاوه سهم ساکنان شهری از کل جمعیت کشور در این مقاطع تحصیلی از ۹۰/۵۳ درصد، در ابتدای دوره به ۷۴/۵ درصد در انتهای دوره تقلیل یافته، که کاهش بیشتر این سهم در سال انتهایی دوره به دلیل سهم بیشتر مقطع راهنمایی و پیش دانشگاهی در بین ساکنان روستایی می‌باشد. جدولهای شماره (۱۴) و (۱۵) روند تغییرات جمعیت در این مقاطع تحصیلی را نشان می‌دهند.

درصد شده که در مقایسه با نرخهای متناظر مربوط به کل کشور هر دو نرخ بیشتر می‌باشد. از سوی دیگر، با توجه به سهم جمعیت با تحصیلات غیررسمی، ساکنان شهری از کل جمعیت باسواد شهری در سال ۱۳۳۵ ملاحظه می‌شود که این سهم با ۱۶/۱۴ درصد از کل جمعیت باسواد شهری، در سومین رده قرار دارد. اما با روندی نزولی در سال ۱۳۷۵ به ۱/۱۹ درصد تقلیل یافته و در آخرین مرتبه قرار گرفته است. به رغم مطالب فوق‌الذکر، بر سهم جمعیت با تحصیلات غیررسمی از کل جمعیت با این سطح از تحصیلات افزوده شده و از ۵۵/۵۵ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۶۰/۲۹ درصد در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است.

روند تغییرات جمعیت با تحصیلات عالی ساکنان شهری در جدولهای شماره (۱۸) و (۱۹) آورده شده است. بر این اساس افراد با تحصیلات عالی در مناطق شهری بیشترین نرخ رشد را طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ در مقایسه با سایر مقاطع تحصیلی مورد بررسی، به خود اختصاص داده‌اند و با متوسط رشد سالیانه‌ای برابر با ۱۱/۲۷ درصد افزایش یافته‌اند. به طوری که طی آن از حدود ۳۱ هزار نفر به بیش از ۲/۲۳ میلیون نفر رسیده‌اند. لذا طی این دوره جمعیت با تحصیلات عالی در حدود ۷۲ برابر شده که در عین حال این نرخ رشد در مقایسه با نرخ رشد متناظر مربوط به کل کشور اندکی کمتر می‌باشد. البته با توجه به سهم جمعیت با تحصیلات عالی شهری از کل جمعیت با تحصیلات عالی که در سال ۱۳۳۵ معادل ۹۶ درصد بوده، در نتیجه چنین نرخ رشدی به لحاظ شمار مطلق افراد با تحصیلات عالی در شهرها افزایش شدیدی پیدا کرده است. هر چند که سهم مذکور در سال ۱۳۷۵ به ۹۰/۶۴ درصد کاهش یافته است. بنابراین هنوز هم ساکنین شهری با تحصیلات عالی نسبت بزرگی از کل افراد با تحصیلات عالی را بخود اختصاص داده‌اند. از سوی دیگر سهم جمعیت با تحصیلات عالی شهری از کل جمعیت باسواد شهری در هر دو مقطع زمانی ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵ بیشتر از کل کشور می‌باشد که با توجه به سهم پایین روستاییان امری طبیعی به نظر می‌رسد. به طوری که به ترتیب در سالهای مذکور

یکی از انواع تحصیلاتی که در کشور در سالهای پیشین بطور معمول موجود بوده تحصیلات غیررسمی و غیر کلاسیک بوده است. همانطور که در قسمت مربوط به بررسی جمعیت باسواد کل کشور گفته شد، تا سال ۱۳۵۵ تعداد افراد با تحصیلات غیررسمی در حال افزایش بوده، اما براساس اطلاعات جدولهای شماره (۱۶) و (۱۷) در نقاط شهری تا سال ۱۳۶۵ بر جمعیت با این سطح از تحصیلات افزوده شده و از حدود ۲۲۵ هزار نفر در سال ۱۳۳۵ به حدود ۳۸۳ هزار نفر در سال ۱۳۶۵ افزایش یافته و طی دهه اخیر به حدود ۳۳۰ هزار نفر تنزل کرده است. لذا طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ جمعیت با تحصیلات غیررسمی در حدود ۰/۹۶ درصد رشد سالیانه داشته اما در دهه ۱۳۶۵-۷۵ این نرخ معادل ۱/۴۷-
جدول (۸): روند تحولات جمعیت باسواد شهری کشور طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

شرح	(۱) ۱۳۳۵	(۲) ۱۳۴۵	(۳) ۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت باسواد (نفر) (۱)	۱۳۹۶۱۵۰	۶۰۴۷۰۹۵	۸۶۱۸۲۳۹	۱۵۵۰۶۶۶۶	۲۷۸۵۶۷۲۰
سهم جمعیت باسواد از کل جمعیت (سال به بالا) (درصد) (۲)	۳۳/۲۵	۶۱/۶	۶۵/۴۵	۷۳/۱۱	۸۵/۷۱

- ۱- باسواد به فردی می‌گویند که هم می‌تواند بخواند و هم بنویسد.
- ۲- در سرشماری سال ۱۳۳۵ وضعیت سواد جمعیت ده سال به بالا آمارگیری شده و فقط جمعیت دارای مدرک تحصیلی در نظر گرفته شده است.
- ۳- در سرشماری سال ۱۳۴۵ وضعیت سواد جمعیت ۷ سال به بالا آمارگیری شده است.
- ۴- سهم مذکور در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵ با توجه به توضیحات (۲) و (۳) محاسبه شده است.

جدول (۹): روند تغییرات نرخ رشد جمعیت باسواد شهری در دوره‌های (۱۳۳۵-۷۵) و (۱۳۶۵-۷۵)

ردیف	شرح	۱۳۳۵-۷۵	۱۳۶۵-۷۵
۱	نرخ رشد جمعیت باسواد	۷/۷۷	۶/۰۳
۲	نرخ رشد سهم جمعیت باسواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا	۲/۳۹	۱/۶

جدول (۱۰): روند تحولات جمعیت بی‌سواد شهری کشور طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

شرح	(۱) ۱۳۳۵	(۲) ۱۳۴۵	(۳) ۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت بی‌سواد (نفر) (۱)	۲۷۷۱۵۲۳	۳۶۹۰۸۰۰	۲۵۵۲۲۱۹	۵۵۹۱۱۱۹	۴۶۲۲۹۰۹
سهم جمعیت باسواد از کل جمعیت (سال به بالا) (درصد) (۲)	۶۶/۲	۳۷/۶۰	۳۴/۵۵	۲۶/۳۶	۱۴/۲۹

- ۱- بی‌سواد به فردی می‌گویند که نمی‌تواند بنویسد.
- ۲- همان توضیحات (۲)، (۳) و (۴) مربوط به جدول (۸).

جدول (۱۱): روند تغییرات نرخ رشد جمعیت بی‌سواد شهری در دوره‌های (۱۳۳۵-۷۵) و (۱۳۶۵-۷۵)

ردیف	شرح	۱۳۳۵-۷۵	۱۳۶۵-۷۵
۱	نرخ رشد جمعیت بیسواد	۱/۳	-۱/۸۴
۲	نرخ رشد سهم جمعیت بی‌سواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا	۰/۳/۷۶	۰/۵/۴۹

سهمی معادل ۲/۲۳ و ۸/۰۳ درصد از جمعیت باسواد شهری را افراد فوق شامل می‌شده‌اند. نکته دیگر اینکه طی دوره ۱۳۶۵-۷۵ بر شتاب افزایش افراد با تحصیلات عالی شهری افزوده شده و با نرخ متوسط سالیانه ۱۲/۱۲ درصد رشد نموده که البته این نرخ نیز کمتر از نرخ متناظر آن در کل

کشور بوده است.

براساس اطلاعات جدول شماره (۲۰)، روند تغییرات جمعیت با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی، سوادآموزی و محصلان خارج از کشور در دو مقطع ۱۳۶۵ و ۱۳۵۷ مورد بررسی قرار می‌گیرد. جمعیت با تحصیلات حوزه علمیه و علوم

دینی شهری در سال ۱۳۶۵ کمتر از ۵۱ هزار نفر بوده که با نرخ رشد متوسط سالیانه ۳/۵۲ درصد به بیش از ۷۱ هزار نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده که از نرخ متناظر در کل کشور بیشتر می‌باشد. در این مورد آماری در مقاطع زمانی قبلی موجود نبوده است. جمعیت با تحصیلات سوادآموزی پس از تشکیل نهضت سوادآموزی ایجاد شده و طی این دوره دهساله در جامعه شهری با بیشترین نرخ رشد در مقایسه با مقاطع تحصیلی دیگر که معادل ۱۵/۵۲ درصد بوده - از حدود ۲۵۷ هزار نفر به بیش از ۱/۰۸ میلیون نفر افزایش یافته به طوری که طی این دهه در حدود ۴ برابر شده است. نرخ رشد مذکور بیشتر از نرخ رشد متناظر در کل کشور بوده و نشان می‌دهد که شهرها انتفاع بیشتری از کلاسهای نهضت سوادآموزی برده‌اند. همینطور با

جدول (۱۲): روند تحولات جمعیت شهری با تحصیلات ابتدایی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

شرح	۱۳۳۵ ^(۲)	۱۳۴۵ ^(۳)	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات ابتدایی	۸۰۷۳۴۴	۲۱۵۱۱۹۸	۲۲۲۷۱۲۵	۶۷۲۴۴۴۴	۹۶۵۴۱۷۷

واحد: نفر

جدول (۱۳): نسبت‌های مربوط به جمعیت شهری با تحصیلات ابتدایی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات ابتدایی شهری از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای کشور		۵۷/۸۳	۲۲/۶۶
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات ابتدایی شهری از کل جمعیت باسواد با تحصیلات ابتدایی		۷۳/۱۳	۵۷/۲۶

واحد: درصد

جدول (۱۴): روند تحولات جمعیت شهری با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
۱	جمعیت با تحصیلات راهنمایی		-	-	۱۱۸۸۲۹۰	۳۰۰۷۵۲۴	۷۰۴۷۲۹۳
۲	جمعیت با تحصیلات متوسطه		۳۲۹۲۶۷	۱۳۷۴۵۵۶	۲۲۲۴۵۴۵	۲۸۶۳۴۶۹	۷۱۳۹۴۴۱
۳	جمعیت با تحصیلات پیش دانشگاهی		-	-	-	-	۱۰۴۸۹۷
۴	جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه، پیش دانشگاهی		۳۲۹۲۶۷	۱۳۷۴۵۵۶	۳۴۱۲۸۳۵	۶۸۷۰۹۹۳	۱۴۲۹۱۶۳۱

جدول (۱۵): نسبت‌های مربوط به جمعیت شهری با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵

ردیف	شرح	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات متوسطه شهری از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای شهری	۲۳/۵۸	۲۵/۶۳
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی شهری از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای شهری	۲۳/۵۸	۵۱/۳
۳	نسبت جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه شهری از کل جمعیت با تحصیلات متوسطه	۹۰/۵۳	۸۱/۷۸
۴	نسبت جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی شهری از کل جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی	۹۰/۵۳	۷۴/۵

واحد: درصد

جدول (۱۶): روند تحولات جمعیت شهری با تحصیلات غیررسمی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات غیررسمی	۲۵۲۸۱	۴۰۳۵۲۷	۳۶۸۶۳۰	۳۸۲۹۰۵	۳۳۰۲۹۹

واحد: نفر

جدول (۱۷): نسبت‌های مربوط به جمعیت شهری با تحصیلات غیررسمی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵

ردیف	شرح	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات غیررسمی شهری از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای شهری	۱۶/۱۴	۱/۱۹
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات غیررسمی شهری از کل جمعیت باسواد با تحصیلات غیررسمی	۵۵/۵۵	۶۰/۲۹

واحد: درصد

توجه به سهم جمعیت با تحصیلات سوادآموزی شهری از کل جمعیت با تحصیلات مذکور که اندکی بیشتر از ۵۰ درصد بوده است، نتیجه فوق تایید می‌شود. نکته آخر اینکه از جمعیت شهری محصل خارج از کشور طی دوره مذکور با نرخ متوسط ۱۱/۲۲ درصد در هر سال کاسته شده و از حدود ۲۷ هزار نفر به کمتر از ۸/۳ هزار نفر تقلیل یافته است. اما با توجه به اینکه این نرخ کمتر از نرخ متناظر در کل کشور می‌باشد، می‌توان دریافت که از جمعیت شهری محصل خارج از کشور در مقایسه با کل کشور به میزان کمتری کاسته شده است.

۳- بررسی روند تحولات سطح سواد جمعیت روستایی کشور
براساس ارقام مندرج در جدول شماره

(۲۱) ملاحظه می شود، جمعیت باسواد روستاهای کشور در سال ۱۳۳۵ کمتر از ۵۱۵ هزار نفر بوده که پس از یک دهه بیش از چهار برابر شده و سپس در سال ۱۳۷۵ به بیش از ۱۳/۷ میلیون نفر رسیده است. لذا با توجه به جدول شماره (۲۲) طی این دوره ۴۰ ساله جمعیت باسواد روستایی با نرخ رشد متوسط سالیانه ۸/۵۶ درصد، بیش از ۲۶ برابر شده که نرخ مذکور بیشتر از نرخهای رشد متناظر در کل کشور و جمعیت شهری می باشد. اما از نظر کمی در حالی که بر جمعیت باسواد روستایی تنها حدود ۱۳/۲ میلیون نفر افزوده شده، بر جمعیت باسواد شهری بیش از ۲۶/۴ میلیون نفر اضافه شده است که به طور مطلق جمعیت باسواد شهری در حدود ۲ برابر جمعیت باسواد روستایی افزایش داشته است. ارقام مربوط به سهم جمعیت باسواد

روستایی از کل جمعیت ۶ سال به بالای روستایی طی مقاطع مذکور و مقایسه آن با جامعه شهری و کل کشور، گویای این نکته است که هر چند سهم مذکور بصورت صعودی در حال افزایش بوده، اما در کلیه مقاطع مورد بررسی سهمی کمتر از نیمی متناظر در شهر و کل کشور داشته است. به طوری که این سهم در سال ۱۳۳۵ معادل ۵/۹۵ درصد بوده و با توجه به نسبت مذکور در جامعه شهری ملاحظه می شود نرخ باسواد این سال در شهرها در حدود ۶ برابر روستاها بوده است. این نسبت با نرخ رشد متوسط متوسط سالیانه ۶/۳۳ درصد طی دوره ۱۳۳۵.۷۵ به ۶۹/۳۴ درصد در انتهای دوره رسیده که مجدداً مشاهده می شود نرخ باسواد روستایی کمتر از کل کشور و جامعه شهری می باشد. البته نرخ رشد مذکور بیشتر از نرخهای

جدول (۱۸): روند تحولات جمعیت شهری با تحصیلات عالی، طی سالهای (۱۳۳۵.۷۵)

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات عالی	۳۱۱۶۸	۱۳۹۲۷۶	۲۱۷۷۱۱	۷۱۲۶۰۹	۲۱۳۶۷۲۳

واحد: نفر

جدول (۱۹): نسبتهای مربوط به جمعیت شهری با تحصیلات غیررسمی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵

ردیف	شرح	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات عالی نسبت به کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای کشور	۲/۲۲	۸/۰۳
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات عالی شهری از کل جمعیت باسواد با تحصیلات عالی	۹۶	۹۰/۶۲

واحد: درصد

جدول (۲۰): روند تحولات جمعیت شهری با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی، سوادآموزی و محصلین خارج از کشور طی سالهای (۱۳۳۵.۷۵)

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات حوزه علمیه و علوم دینی	-	-	-	-	۷۱۵۸۸
جمعیت با تحصیلات سوادآموزی	-	-	-	-	۲۸۸۸۸۶
جمعیت محصلین خارج از کشور	-	-	-	-	۸۲۲۱
جمعیت با تحصیلات دانشگاهی و نظائر شده	-	۷۸۵۳۸	۷۲۰۸۹	-	۱۷۵۴۱۵

واحد: نفر

جدول (۲۱): روند تحولات جمعیت باسواد روستایی کشور طی سالهای (۱۳۳۵.۷۵)

ردیف	وضعیت سواد	سال	۱۳۳۵ ^(۱)	۱۳۴۵ ^(۲)	۱۳۵۵ ^(۳)	۱۳۶۵	۱۳۷۵
۱	جمعیت باسواد ^(۱)		۵۱۴۴۸۰	۲۷۵۳۹۷۵	۴۴۸۸۳۶	۸۱۰۶۵۲۹	۱۳۷۱۵۵۳۷
۲	سهم جمعیت باسواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا ^(۱)		۵/۹۵	۴۴/۲	۳۰/۵	۲۸/۰۲	۶۹/۲۲

واحد: نفر

۱- باسواد به فردی می گویند که هم می تواند بخواند و هم می تواند بنویسد.

۲- در سرشماری سال ۱۳۳۵ وضعیت سواد جمعیت ده سال به بالا آمارگیری شده و همچنین فقط جمعیت دارای مدرک تحصیلی در نظر گرفته شده است.

۳- در سرشماری سال ۱۳۳۵ وضعیت سواد جمعیت هفت سال به بالا آمارگیری شده است.

۴- سهم مذکور در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵ با توجه به توضیحات (۲) و (۳) محاسبه شده است.

متناظر شهری و کل کشور می باشد و این به دلیل کوچکتر بودن رقم ابتدای دوره سهم مربوطه در مناطق روستایی، همواره پایین تر بوده است. همچنین در دهه ۱۳۶۵.۷۵ رشد متوسط سالیانه نرخ باسواد روستایی معادل ۳/۷۴ درصد محاسبه شده که نشان می دهد از شتاب اولیه رشد باسواد به شدت کاسته شده است. اما باید توجه نمود که در این دهه بطور مطلق بیش از ۵/۲ میلیون نفر بر جمعیت باسواد روستایی افزوده شده که در هیچ یک از دهه های قبلی چنین افزایشی بطور مطلق صورت نگرفته است. این نتیجه در مورد جامعه شهری و همچنین در کل کشور نیز صادق می باشد.

تغییرات کمی جمعیت بی سواد روستایی در جدول شماره (۲۳) درج شده است. براساس ارقام مندرج در این جدول، جمعیت بی سواد روستایی از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۵۵ از نظر کمی در حال افزایش بوده و از حدود ۸/۰۵ میلیون نفر به بیش از ۹/۶ میلیون نفر در این سال رسیده ولی پس از آن و تا سال ۱۳۷۵ بطور مطلق از جمعیت بی سواد روستایی کاسته شده است. به طوریکه طی دهه ۱۳۶۵.۷۵ بیش از ۲/۵ میلیون نفر از جمعیت بی سواد روستایی کاسته شده است. با این حال از نظر کمی، جمعیت بی سواد روستایی در کلیه مقاطع بیشتر از جمعیت بی سواد شهری بوده است. لذا، این نتیجه حاصل می شود که با وجود اینکه طی دوره ۱۳۳۵.۷۵ از جمعیت بی سواد روستایی با نرخ متوسط سالیانه ۰/۷ درصد کاسته شده و این کاهش در دهه ۱۳۶۵.۷۵ با نرخ ۳/۸۸ درصد شدت بیشتری داشته است. همچنین در جامعه شهری نرخ رشد بی سواد نیز طی دوره ۱۳۳۵.۷۵ مثبت و طی دوره ۱۳۶۵.۷۵ کاهش آن کمتر از مناطق روستایی بوده، ولی معضل بی سواد در جامعه روستایی نمود بیشتری از جامعه شهری داشته و افراد بیشتری روستائیان دچار این مسئله (بی سواد) بوده اند. این نکته با توجه به نرخ بی سواد روستایی که از نسبت جمعیت بی سواد به کل جمعیت ۶ سال به بالای روستایی بدست می آید، روشن تر می شود. نسبت مذکور در سال ۱۳۳۵

معادل ۹۳/۶۸ درصد بوده که با روندی نزولی به ۳۰/۶۶ درصد در سال ۱۳۷۵ (با نرخ متوسط سالیانه ۲/۲۵- درصد کاهش) رسیده است. این نرخ در دهه ۱۳۶۵-۷۵ معادل ۵/۰۶ درصد بوده که شتاب بیشتری را در کاهش نرخ بی سوادی روستایی طی این دهه نشان می دهد. با این وجود در کلیه مقاطع مذکور نرخ بی سوادی روستایی بیشتر از نرخ بی سوادی شهری و کل کشور بوده است. به علاوه اینکه شتاب کاهش نرخ بی سوادی در دوره های ۱۳۳۵-۷۵ و ۱۳۶۵-۷۵ در روستاها کمتر از شهرها و کل کشور بوده است. در هر حال با توجه به نرخ بی سوادی در سال ۱۳۷۵ در روستاها (۳۰/۶۶ درصد) ملاحظه می شود که روستاییان بیش از ۳ برابر شهرنشینان (نرخ بی سوادی شهری

۱۴/۲۹ درصد است) از مشکل بی سوادی در رنج می باشند.

بررسی جمعیت باسواد روستایی در مقاطع تحصیلی مختلف و روند تغییرات آن، در این قسمت از بحث دنبال می شود. مقطع تحصیلی ابتدایی تنها مقطع تحصیلی است که در روستاها در کلیه مقاطع مورد بررسی بیش از نیمی از جمعیت باسواد را بخود اختصاص داده است و در حالیکه در سال ۱۳۳۵ با ۵۷/۶۶ درصد از کل جمعیت باسواد روستایی بیشترین سهم را در میان مقاطع تحصیلی مورد بررسی به خود اختصاص داده، در سال ۱۳۷۵ این سهم به ۵۲/۴۹ درصد کاهش یافته است. ولی همچنان بیشترین سهم را در میان مقاطع تحصیلی دارا بوده است. سهم

جدول (۲۲): روند تغییرات نرخ رشد جمعیت باسواد روستایی در دوره های (۱۳۳۵-۷۵) و (۱۳۶۵-۷۵)

واحد: درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵-۷۵	۱۳۶۵-۷۵
۱	نرخ رشد جمعیت باسواد		۸/۵۶	۵/۰۲
۱	نرخ رشد سهم جمعیت باسواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا		۶/۲۳	۳/۷۴

جدول (۲۳): روند تحولات جمعیت بی سواد روستایی کشور طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

ردیف	وضعیت سواد	سال	۱۳۳۵ ^(۱)	۱۳۴۵ ^(۲)	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
۱	جمعیت بی سواد (نفر) ^(۱)		۸۰۵۳۶۲۹	۹۴۴۷۴۲۸	۹۶۸۱۴۴۰	۹۰۱۶۵۴۹	۶۰۶۹۷۹۳
۲	سهم جمعیت بی سواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا (درصد)		۹۳/۶۸	۷۶/۸۲	۶۹/۵	۵۱/۵۳	۳۰/۶۶

۱- بی سواد به فردی می گویند که نمی تواند بنویسد.

۲- همان توضیحات (۲)، (۳) و (۴) جدول (۲۱).

جدول (۲۴): روند تغییرات نرخ رشد جمعیت بی سواد روستایی در دوره های (۱۳۳۵-۷۵) و (۱۳۶۵-۷۵)

واحد: درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵-۷۵	۱۳۶۵-۷۵
۱	نرخ رشد جمعیت بی سواد		۰۰/۷	۰۳/۸۸
۱	نرخ رشد سهم جمعیت بی سواد از کل جمعیت ۶ سال به بالا		۰۲/۷۵	۰۵/۰۶

جدول (۲۵): روند تحولات جمعیت روستایی با تحصیلات ابتدایی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات ابتدایی	۲۹۶۶۶۵	۲۱۷۷۶۹۶	۲۱۷۳۱۶۷	۵۳۲۳۸۹۸	۷۲۰۴۷۲۵

جدول (۲۶): نسبتهای مربوط به جمعیت روستایی با تحصیلات ابتدایی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵

واحد: درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات ابتدایی روستایی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای روستایی		۵۷/۶۶	۵۲/۴۹
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات ابتدایی روستایی از کل جمعیت با تحصیلات ابتدایی		۲۶/۸۷	۴۳/۷۴

مذکور در روستاها در سال ۱۳۳۵ اندکی کمتر از شهرها و کل کشور بوده، ولی طی سالهای بعدی این سهم در روستاییان بیشتر از کل کشور و شهرنشینان شده است. از سوی دیگر به لحاظ کمی جمعیت با تحصیلات ابتدایی با توجه به جدول شماره (۲۵) از حدود ۲۹۷ هزار نفر در سال ۱۳۳۵ به بیش از ۷/۲ هزار نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته که طی این مدت بر جمعیت با تحصیلات ابتدایی روستایی در حدود ۷ میلیون نفر افزوده شده و با نرخ رشد متوسط سالیانه ۸/۳ درصد، در حدود ۲۴ برابر شده اند. همانطور که ملاحظه می شود، این نرخ رشد از نرخ رشد متناظر در جامعه شهری و کل کشور بیشتر می باشد، اما مقدار کمی افزایش جمعیت با تحصیلات ابتدایی در شهرها با حدود ۸/۸ میلیون نفر افزایش، بیشتر از روستاها بوده است. نرخ رشد جمعیت با تحصیلات ابتدایی در روستاها در دوره ۱۳۶۵-۷۵ معادل ۳/۰۷ درصد بوده، که این نرخ کمتر از نرخهای متناظر در کل کشور و شهرها می باشد و نشانگر آن است که نه تنها از شتاب اولیه کاسته شده، بلکه شتاب رشد جمعیت روستایی با تحصیلات ابتدایی در مقایسه با جامعه شهری و کل کشور نیز کمتر می باشد. از طرف دیگر نسبت جمعیت روستایی با تحصیلات ابتدایی از کل جمعیت با تحصیلات ابتدایی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵ نشان می دهد که نسبت مذکور به ترتیب معادل ۴۳/۷۴ درصد و ۲۶/۸۷ درصد بوده که بیانگر افزایش سهم روستاییان در جمعیت با تحصیلات ابتدایی از حدود ۱/۳ به حدود ۱/۴ می باشد.

بررسی روند تغییرات مربوط به جمعیت روستایی با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی در این قسمت انجام می شود. جمعیت روستایی با تحصیلات راهنمایی در سال ۱۳۵۵ در حدود ۳۵۹ هزار نفر بوده که در سال ۱۳۶۵ به بیش از ۱/۴ میلیون نفر رسیده (در حدود ۴ برابر) و سپس در سال ۱۳۷۵ بیش از دو برابر شده و به حدود ۳/۳ میلیون نفر افزایش یافته است. لذا طی این مدت بطور مطلق حدود ۲/۹ میلیون نفر بزرگ جمعیت روستایی با تحصیلات

راهنمایی افزوده شده است که البته از لحاظ کمی، کمتر از افزایش جمعیت با تحصیلات راهنمایی در شهرها می باشد.

براساس اطلاعات جدول شماره (۲۷) روند کمی تغییرات جمعیت روستایی با تحصیلات متوسطه نشان می دهد که جمعیت روستایی اندکی با تحصیلات متوسطه در سال ۱۳۳۵ وجود داشته که تعداد این افراد در حدود ۳۵ هزار نفر گزارش شده و با روندی افزایشی به حدود ۱/۶ میلیون نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده است. لذا طی این دوره جمعیت دارای تحصیلات متوسطه با نرخ رشد متوسطه سالیانه ۱۰/۰۵ درصد در حدود ۴۵ برابر شده که نرخ رشد مذکور از نرخهای رشد متناظر در جامعه شهری و کل کشور بالاتر می باشد. اما از لحاظ کمی در جامعه شهری تعداد بیشتری بر جمعیت با تحصیلات متوسطه افزوده شده است. (این تعداد در حدود ۳ برابر افزایش کمی جمعیت با تحصیلات متوسطه در روستاها بوده است). در دهه ۱۳۴۵-۷۵ نیز نرخ رشد جمعیت روستایی که دارای تحصیلات متوسطه بوده اند با ۸/۶۳ درصد رشد سالانه، بیشتر از جامعه شهری و کل کشور بوده است. اما نرخ مزبور کمتر از رقم متناظر آن در کل دوره ۱۳۳۵-۷۵ بوده و می توان گفت که از شتاب اولیه آن کاسته شده است. از سوی دیگر با توجه به نسبتهای محاسباتی در جدول شماره (۲۸) ملاحظه می شود که نسبت جمعیت روستایی با تحصیلات متوسطه از کل جمعیت روستایی باسواد ۶ سال به بالا در سال ۱۳۳۵ معادل ۶/۷ درصد بوده که در سال ۱۳۷۵ به ۱۱/۵۹ درصد ارتقاء یافته، که نسبتهای محاسبه شده از مقادیر متناظر در جامعه شهری و کل کشور کمتر می باشد. همچنین سهم جمعیت روستایی با تحصیلات متوسطه از کل جمعیت با تحصیلات متوسطه از ۹/۴۷ درصد به ۱۹/۲۲ درصد طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵ ارتقاء یافته که با وجود افزایشی در حدود ۲ برابر در این سهم هنوز سهم مذکور در مقایسه با جامعه شهری بسیار اندک می باشد.

جمعیت روستایی با تحصیلات پیش دانشگاهی در سال ۱۳۷۵ بیش از ۱۰ هزار نفر

گزارش شده است. در حالی که این رقم در شهرها در حدود ۱۰ برابر روستاها بوده است. از حاصل جمع ارقام مربوط به این مقاطع که کار بررسی تحصیلات افراد را از بعد از مقطع ابتدایی تا قبل از تحصیلات عالی آسانتر می نماید، این نتیجه بدست می آید که افراد با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی در روستاها با نرخ رشد متوسط سالیانه ۱۳/۱۹ درصد طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ در حدود ۱۴۲ برابر شده و از حدود ۳۵ هزار نفر در سال ۱۳۳۵ به بیش از ۴/۸۹ میلیون نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است. این نرخ طی دوره

۱۳۳۵-۷۵ معادل ۸/۶۶ درصد بدست آمده و نشان می دهد که در هر دو دوره مورد بررسی نرخهای رشد مذکور بیشتر از نرخهای رشد متناظر در جامعه شهری و کل کشور می باشد. با وجود این نکته، به طور مطلق بر جمعیت روستایی با این سطح از تحصیلات طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ در حدود ۴/۵ میلیون نفر افزوده شده که این مقدار کمتر از افزایش کمی در جمعیت شهری با این تحصیلات طی همین دوره می باشد. از طرف دیگر نسبت جمعیت روستایی با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی از کل جمعیت باسواد روستایی

جدول (۲۷): روند تحولات جمعیت روستایی با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

واحد نفر

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات راهنمایی	-	-	۳۵۸۹۴۷	۱۶۳۹۳۴۲	۳۲۹۱۹۱۵
جمعیت با تحصیلات متوسطه	۳۴۴۵۹	۱۵۲۱۴۱	۲۵۸۸۵۲	۶۹۵۰۲۴	۱۵۹۰۴۴۹
جمعیت با تحصیلات پیش دانشگاهی	-	-	-	-	۱۰۶۸۷
جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی	۳۴۴۵۹	۱۵۲۱۴۱	۶۱۷۷۹۹	۲۱۳۴۳۵۷	۴۸۹۳۰۵۱

جدول (۲۸): نسبتهای مربوط به جمعیت روستایی با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵

واحد درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات متوسطه روستایی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای روستایی	۶/۷	۱۱/۵۹	
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات متوسطه روستایی از کل جمعیت با تحصیلات متوسطه	۶/۷	۳۵/۶۵	
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی روستایی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای روستایی	۹/۴۷	۱۹/۲۲	
۴	نسبت جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی روستایی از کل جمعیت با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی	۹/۴۷	۲۵/۵	

جدول (۲۹): روند تحولات جمعیت روستایی با تحصیلات غیررسمی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

واحد نفر

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات غیررسمی	۱۸۰۲۲۹	۲۸۰۰۸۳	۳۱۴۳۱۲	۳۸۸۰۰۰	۲۱۷۵۸۳

جدول (۳۰): نسبتهای مربوط به جمعیت روستایی با تحصیلات غیررسمی در سالهای (۱۳۳۵-۷۵)

واحد درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات غیررسمی روستایی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای روستایی	۳۵/۰۳	۱/۵۸	
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات غیررسمی روستایی از کل جمعیت با تحصیلات غیررسمی	۴۴/۴۵	۳۹/۷۱	

از ۶/۷ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۳۵/۶۵ درصد در سال ۱۳۷۵ ارتقاء یافته و بدین ترتیب طی این مدت سهم جمعیت روستایی با این تحصیلات از جمعیت روستایی باسواد بیش از ۵ برابر شده است که این افزایش بطور نسبی بیشتر از شهرها و کل کشور بوده است. سهم جمعیت روستایی با تحصیلات راهنمایی، متوسطه و پیش دانشگاهی از کل جمعیت با این تحصیلات نیز در هر دو سال ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵ کمتر از شهرها و به ترتیب برابر با ۹/۴۷ درصد و ۲۵/۵ درصد بوده است. لذا این سهم از حدود ۱/۴ در سال ۱۳۳۵ به بیش از ۱/۴ در سال ۱۳۷۵ ارتقاء یافته است. ولی در عین حال سهم شهرنشینان در این مقطع تحصیلی بسیار بیشتر است.

تحصیلات غیررسمی طی سالهای پیشین در روستاها از اهمیت بسزایی برخوردار بوده است. به گونه‌ای که در سال ۱۳۳۵ بیشترین سهم از جمعیت باسواد بالای ۶ سال روستایی را به خود اختصاص داده است. در این سال سهم مذکور ۳۵/۰۳ درصد از کل جمعیت باسواد روستایی را تشکیل می‌داده است. لذا افراد با تحصیلات غیررسمی بیشترین سهم را در این سال داشته‌اند. این سهم بیشتر از ۲ برابر سهم متناظر در شهرها بوده است. در سال ۱۳۷۵ سهم مذکور به ۱/۵۸ درصد تقلیل یافته که مجدداً بیشتر از سهم متناظر در شهرها و کل کشور می‌باشد. در هر حال براساس جدول شماره (۲۹) از نظر کمی جمعیت با تحصیلات غیررسمی تا سال ۱۳۵۵ در حال

افزایش بوده و از این سال به بعد روند کاهشی پیدا نموده است و در نتیجه جمعیت با این تحصیلات از حدود ۱۸۰ هزار نفر در ابتدای دوره با نرخ رشد متوسط سالیانه ۰/۴۷ درصد به بیش از ۲۱۷ هزار نفر افزایش یافته است. بنابراین، بطور مطلق حدود ۳۷ هزار نفر بر جمعیت روستایی با تحصیلات غیررسمی افزوده شده است که از مقدار کمی افزایش جمعیت شهری با تحصیلات غیررسمی کمتر بوده است. به همین دلیل براساس اطلاعات جدول شماره (۳۰) نسبت جمعیت با تحصیلات غیررسمی از کل جمعیت با این تحصیلات از ۴۴/۲۵ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۳۹/۷۱ درصد در سال ۱۳۷۵ نزول پیدا کرده است. بنابراین مشاهده می‌شود در حالی که طی دوران گذشته تحصیلات غیررسمی از اهمیت بسزایی در جامعه روستایی برخوردار بوده است در سالهای اخیر از این اهمیت به میزان زیادی کاسته شده است.

تغییرات مربوط به جمعیت با تحصیلات عالی در روستاها که در جدول شماره (۳۱) آمده نشان می‌دهد تعداد این افراد طی دوره ۱۳۳۵-۷۵ در حدود ۱۷۸ برابر شده و از ۱۳۰۳ نفر با نرخ رشد متوسط سالیانه ۱۳/۸۲ درصد به حدود ۲۳۱ هزار نفر افزایش یافته است که نرخ رشد مزبور بیش از نرخ رشد متناظر در جامعه شهری و کل کشور می‌باشد. اما از لحاظ کمی بر جمعیت روستایی با تحصیلات عالی کمتر از ۲۳۰ هزار نفر افزوده شده در حالی که، در جامعه شهری بیش از

جدول (۳۱): روند تحولات جمعیت روستایی با تحصیلات عالی طی سالهای (۱۳۳۵-۷۵) واحد نفر

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت با تحصیلات عالی	۱۳۰۳	۲۳۰۴	۱۵۶۸۱	۵۷۱۷۲	۲۴۱۰۵۴

جدول (۳۲): نسبتهای مربوط به جمعیت روستایی با تحصیلات عالی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۵ واحد: درصد

ردیف	شرح	سال	۱۳۳۵	۱۳۷۵
۱	نسبت جمعیت با تحصیلات عالی روستایی از کل جمعیت باسواد ۶ سال به بالای روستایی		۰/۲۵	۱/۶۸
۲	نسبت جمعیت با تحصیلات عالی روستایی از کل جمعیت با تحصیلات عالی		۴	۹/۳۶

۲/۲ میلیون نفر افزایش در جمعیت با تحصیلات عالی مشاهده می‌شود، به طوری که افزایش کمی جمعیت شهری با تحصیلات عالی بیش از ۹ برابر افزایش کمی جمعیت روستایی با این تحصیلات بوده است. این نرخ طی دهه ۱۳۶۵-۷۵ در روستاها معادل ۱۴/۹۹ درصد بوده که طی آن جمعیت با تحصیلات عالی طی این ده سال در حدود ۴ برابر شده است. گفتنی است که نرخ مزبور نیز از نرخهای متناظر در جامعه شهری و کل کشور بیشتر بوده است. اما با بررسی ارقام جدول شماره (۳۲) به سهم بسیار اندک این مقطع تحصیلی در میان جمعیت باسواد روستایی و همچنین کل جمعیت با تحصیلات عالی می‌توان پی برد. زیرا سهم جمعیت روستایی با تحصیلات عالی از کل جمعیت روستایی باسواد در سال ۱۳۳۵ تنها ۰/۲۵ درصد بوده که در واقع بسیار ناچیز می‌باشد. این سهم در سال ۱۳۷۵ به ۱/۶۸ درصد ارتقاء یافته که در هر دو مقطع از نسبتهای متناظر شهری و کل کشور به مراتب کمتر می‌باشد. از سوی دیگر سهم جمعیت روستایی با تحصیلات عالی از کل جمعیت کشور با این تحصیلات در سال ۱۳۳۵ برابر با ۴ درصد بوده که مشاهده می‌شود بسیار کمتر از سهم جمعیت شهری با تحصیلات عالی از کل جمعیت با تحصیلات عالی (۹۶ درصد) می‌باشد. سهم مذکور در سال ۱۳۷۵ به ۹/۳۶ درصد ارتقاء یافته و با اینکه طی این مدت این سهم بیش از ۲ برابر شده است، اما هنوز فاصله میان شهر و روستا در این مورد بسیار زیاد است. زیرا جمعیت روستایی تنها حدود ۱/۴ کل جمعیت با تحصیلات عالی را به خود اختصاص داده است.